

Hieronim Eug. Wyczawski

"Wykaz czasopism teologicznych i filozoficznych w bibliotekach polskich", Warszawa 1968 : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 7/1, 337-339

1969

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

rozd. 4-ty dokonywanym profanacją, rozdz. 5-ty restrykcjom językowym w kulcie religijnym, rozdz. 6-ty rozdziałowi narodowościowemu w tymże kulcie. W rozdz. 7-mym przedstawił autor ograniczenia w zakresie odprawiania nabożeństw i udzielania sakramentów. Do pracy dołączono wykaz źródeł i opracowań oraz streszczenie w języku niemieckim.

Jak widać, wszystkie przedstawione rozprawy dotyczą zagadnień ciekawych i jak dotąd nieopracowanych, stąd ich wkład do nauki historycznej jest niewątpliwy. Szkoda, że żaden z obu tomów nie został zaopatrzony w indeksy. Należy zaznaczyć, że niejednolicie potraktowano poszczególne prace pod względem wydawniczym. Jedne posiadają poza przypisami bibliografię załącznikową, dokumentacja innych została ograniczona wyłącznie do przypisów. Jedynie dzielą się na rozdziały, podział drugich został zaszyfrowany tylko kolejnymi cyframi. Są to oczywiście drobiazgi i nie pomniejszają bynajmniej wartości naukowej samych rozpraw.

Ks. Hieronim Eug. Wyczawski

Wykaz czasopism teologicznych i filozoficznych w bibliotekach polskich. Wyd. 2 popr. i uzupełn. Warszawa 1968. Instytut Tomistyczny, s. VI + 433 (powiel.).

Instytut Tomistyczny w Warszawie ogłosił w 1958 r. wykaz czasopism teologicznych, mieszczących się w polskich bibliotekach. Obecnie prezentuje polskiej nauce teologicznej drugie wydanie tej publikacji, poprawione i rozszerzone.

Nie trzeba podkreślać, że wydawnictwo to jest ogromnie pożyteczne ze względu na swój informacyjny i usługowy charakter. Wystarczy powiedzieć, że przed publikacją „Wykazu” badacz był skazany na uciążliwą kwerendę po bibliotekach za interesującymi go czasopismami, szczególnie zagranicznymi. Wprawdzie nie objęto „Wykazem” wszystkich polskich bibliotek, lecz tylko 65 ważniejszych, ale już i w tym zasięgu oddaje omawiany informator duże usługi. Istnieje bowiem małe prawdopodobieństwo, aby pozostałe biblioteki wzbogaciły wydatnie sporządzony „Wykaz”.

Przebadano biblioteki Seminariów Duchownych: Częstochowskiego w Krakowie, w Gdańsku, Gnieźnie, Kielcach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Nysie, Olsztynie, Pelplinie, Przemyślu, Sandomierzu, Tarnowie, Warszawie, Włocławku. Nie uwzględniono bibliotek Seminariów: w Białymstoku, Drohiczynie, Gorzowie, katowickiego w Krakowie, w Łomży, Płocku, Poznaniu, Siedlcach, Wrocławiu. Poza tym przegladnięto bibliotekę kapitułną we Wrocławiu, bibliotekę Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu oraz bibliotekę Instytutu Tomistycznego. Z bibliotek klasztornych zestawiono czasopisma z następujących: benedyktynów w Tyńcu, braci mniejszych z 4 klasztorów, a mianowicie bernardynów w Kalwarii Zebrzydowskiej, franciszkanów w Kłodzku, Opolu i Panewnikach, dalej chrystusowców w Poznaniu, cystersów w Mogile, dominikanów w Krakowie, dominikanek misjonek w Zielonkach, franciszkanów konwentualnych w Krakowie, jezuitów w Krakowie i w Warszawie (Pisarzy i Bobolanum), kapucynów w Łomży, karmelitów bosych w Krakowie, misjonarzy w Krakowie, oblatów w Obrze, palotynów w Ołtarzewie, paulinów w Częstochowie i w Krakowie, redemptorystów w Tuchowie, salezjanów w Krakowie, salwatorianów w Bagnie, sercanów w Stadnikach, werbistów w Pieniężnie. Nie zamknięto wszakże kwerendy na

bibliotekach kościelnych, ale uwzględniono również szereg innych księgozbiorów. Z bibliotek szkół wyższych przebadano Bibliotekę Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, główną i zakładową, Jagiellońską w Krakowie, inne biblioteki uniwersyteckie: w Lublinie Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej, główną i zakładu filozofii, także Uniwersytetu Katolickiego, główną i zakładu filozofii, następnie Uniwersytetu w Łodzi, w Poznaniu, w Toruniu, w Warszawie, główną i zakładu filozofii, we Wrocławiu. Przejrzano wreszcie zbiór czasopism Biblioteki Narodowej w Warszawie, także Biblioteki Publicznej przy ul. Koszykowej, Biblioteki Polskiego Towarzystwa Filozoficznego i w Lublinie Biblioteki Miejskiej.

W sporządzonym spisie czasopism zastosowano pewną selekcję. „Wykaz” bowiem nie usiłuje służyć wszystkim dyscyplinom teologicznym, wykładanym w polskich zakładach teologicznych, lecz ma na uwadze tylko teologię w ścisłym znaczeniu oraz filozofię chrześcijańską. Stąd pominięto w zasadzie czasopisma biblijne, kościelno-historyczne, kanonistyczne, czy z zakresu ascetyki i socjologii. Jeżeli i z tych dziedzin uwzględniono niektóre periodyki, to tylko takie, które w przekonaniu autorów „Wykazu” mogą być przydatne teologowi. Określono je wstępnie mianem „ważniejsze”. Trudno jednakże dostrzec zasadę, według której kwalifikowano tę ważność. Zanotowano np. polski *Kwartalnik Historyczny*, pomijając tej samej rangi *Przegląd Historyczny* i *Roczniki Historyczne*.

Należy żałować, że kwerendą nie objęto czasopism z wszystkich dyscyplin teologicznych. Wówczas wydany informator byłby naprawdę ogromnie cenną pomocą dla szerokiego kręgu teologów. Jeżeli się zważy, że omawiany „Wykaz” objął już — poza oczywiście zamierzoną specjalnością — wszystkie czasopisma ogólnoteologiczne i szereg periodyków specjalistycznych (ważniejszych) z bibliistyki, historii Kościoła, kanonistyki etc., to powiększenie go o resztę czasopism specjalnych z wymienionych dziedzin, nie wymagałoby już wiele trudu. Ostatecznie jednak nie można się dziwić Instytutowi Tomistycznemu, że tego nie zrobił, miał przecież na uwadze tylko te gałęzie wiedzy teologicznej, które sam uprawia. Wszelako gdyby w przyszłości Instytut zamierzał przystąpić do trzeciego wydania swego „Wykazu”, czy nie wartoby go rozszerzyć i na dyscypliny teologiczne w szerszym znaczeniu.

Wracając do uwag o samym „Wykazie”, należy z uznaniem podkreślić, że kwerenda po bibliotekach przyniosła znaczny plon, zestawiono mianowicie 1854 tytułów czasopism, przy czym nie rejestrowano polskich periodyków powojennych, łatwo wszędzie dostępnych. Oczywiście nie znaczy to, aby istniały w polskich bibliotekach kompletne zestawy wymienionych 1854 czasopism. Bardzo wiele z nich jest reprezentowanych zaledwie przez kilka, niekiedy tylko przez jeden rocznik. Najwięcej czasopism teologicznych posiada Biblioteka Katolickiego Uniwersytetu w Lublinie i Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Biblioteki seminariorów duchownych i klasztornych poza małymi wyjątkami przedstawiają się pod tym względem dość ubogo. W wielu bibliotekach nie widać konsekwentnej polityki odnośnie czasopism. Nie dba się mianowicie o ciągłość w prenumeracie nie tylko czasopism obcych, ale nawet krajowych. Bez zasobów Biblioteki KUL, Biblioteki ATK oraz zbiorów szeregu innych bibliotek państwowych „Wykaz” nie osiągnąłby cyfry 1854 tytułów, ale znacznie mniejszą. Brak troski o czasopisma w niektórych bibliotekach kościelnych przejawia się również i w tym, że pozostają w nich periodyki nie zinwentaryzowane i nie skatalogowane, a jeśli są spisane

nawet, to w sposób dowolny, daleko nieraz odbiegający od ogólnie przyjętych w Polsce zasad katalogowania bibliotecznego. Stąd autorowie niniejszego „Wykazu”, spotykając się z różnymi katalogami lub z kompletnym ich brakiem, zastosowali w nim skrócony zapis bibliograficzny poszczególnych czasopism, uwzględniający tylko niezbędne elementy do ich rozpoznania. Należy dodać, że niektóre biblioteki kościelne po prostu zignorowały pracę Instytutu i na jego ankietę nawet nie odpowiedziały.

Tak więc opublikowany przez Instytut Tomistyczny „Wykaz czasopism”, gdy z jednej strony oddaje nauce wielką usługę, to z drugiej kompromituje, oczywiście w sposób niezamierzony, pewne instytucje. Lecz i w tym ostatnim wypadku mogłyby przynieść znaczny pożytek, gdyby kierownictwa zaniedbanych bibliotek zechciały wyciągnąć zeń odpowiednie wnioski.

Ks. Hieronim Eug. Wyczawski

Ks. Jan Wysocki, Józef Ignacy Rybiński biskup włocławski i pomorski 1777—1806. Zarys biograficzny na tle rządów diecezją. Instytut Studiów Kościelnych, Rzym 1967, ss. XX-418, w tym od s. 375 streszczenie po francusku i skorowidz.

Jest to rozprawa doktorska z zakresu historii Kościoła w Polsce przyjęta na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Warszawskiego w 1955 roku i, choć wydrukowana po 12 latach od swej pierwotnej redakcji, to jednak zostały w niej uwzględnione narosłe w międzyczasie odnoszące się do tematu pozycje bibliograficzne. Zewnętrznie dzieło przedstawia się w sposób imponujący, jako druk w dużej ósemce pod względem typograficznym wzorowo wykonany, przyozdobiony 13-ma reprodukcjami fotograficznymi. Główną kartę tytułową poprzedza reprodukcja portretu bohatera rozprawy, a po spisie rzeczy następuje zwięzła przedmowa promotora rozprawy, w sposób dyskretny aprobująca wyniki badań autora; dalej idzie na ss. IX—XVI bibliografia z podziałem na rękopisy archiwalne i biblioteczne, druki zawierające źródła, opracowania, pamiętniki, herbarze; resztę rzymskimi cyframi oznaczonych stron od XVI do XX zajmuje wykaz wydawnictw periodycznych i seryjnych cytowanych w skócie, spis ilustracji, wykaz używanych strótów. Od nowej arabskiej paginacji rozpoczyna się sama rozprawa poprzedzona bardzo zwięzle na niespełna 4-ach stronach napisanym wstępem. Cała rozprawa została podzielona na jedenaście o różnej objętości (od 9 do 55 stron) rozdziałów, z których trzy, pierwszy i dwa ostatnie, ściśle wiążą się z samą bibliografią biskupa Rybińskiego, a rozdziały od II do IX zamykają szereg kwestii składających się na zagadnienia charakterystyczne dla schematycznego ujęcia działalności kościelno-administracyjnej ordynariusza diecezji, względnie historii samej diecezji. Poszczególne rozdziały prócz tytułów ogólnych posiadają mniejszą lub większą ilość podtytułów, bliżej określających ich treść.

Tak zewnętrznie prezentująca się książka zawiera poważną pozycję naukową z zakresu historii Kościoła w Polsce w ograniczeniu do jednej diecezji w tragicznym dla kraju okresie, w dobie rozbiorów i pierwszym dziesięcioleciu po nich. Autor podjął się szczególnie trudnego zadania, obierając za temat swej rozprawy monografię o biskupie Rybińskim, postaci kontrowersyjnej ze względu na niepoehlebne o niej sądy części dotychczasowej historiografii.